

Kiss Károly:

Növekedés, fejlődés, növekedési mánia a közgazdaságtanban

(A Filozófuskör 2014. április 25-i konferenciáján elhangzott előadás ismertetője)

A főáramú közgazdaságtan lényegében nem tesz különbséget növekedés és fejlődés között. Ez a megkülönböztetés viszont alapvető fontosságú az ökológiai közgazdaságtan számára, amely tudományág alapja az a követelmény, hogy az emberi gazdaság és populáció ne lépje túl az ökoszisztémák megújuló és szennyezést feldolgozó képességét. Ez a kritérium kielégíti a fejlődés fogalmát, ami pedig nem, az növekedés.

A növekedés legáltalánosabb mérőszáma a GDP. A GDP „hozzáadott érték” (value added, Mehrwert); az adott tevékenységi szinten csak az ott hozzáadott bért, profitot és amortizációt veszi figyelembe, ezáltal kiküszöböli a halmozódást. Amilyen mértékben öngondoskodás helyett fizetett szolgáltatásokat veszünk igénybe (idősek gondozása, gyermeknevelés), és önellátás helyett (házi élelmiszertermelés) termékeket vásárlunk, olyan mértékben nő a GDP is; növekedésének tehát van egy történelmi tendenciája. A GDP „értéksemleges” mutató: a káros tevékenységek ugyanúgy bővítik, mint a hasznosak (az egészségi állapotunk romlása, környezetszennyezés, elhízás, válások, a közbiztonság romlása, stb. miatti többlet-kiadások). Ezért törekvés van olyan alternatív mutatók megalkotására, amelyek kiszűrik a GDP növekedésének káros összetevőit, és így a jólét emelkedését fejezik ki (Genuine Progress Indicator, Human Development Index, stb.) Ekkor átrendeződnek a rangsorok, egyes fejlett országok hátrább sorolódnak, és megtörik a GDP emelkedő trendje. A növekedést előtérbe állító általános szemléletnek megfelelően azonban a GDP a legáltalánosabban használt és legelfogadottabb mutató.

Hosszú távon (legalább 50-100 éves időszakot véve figyelembe) az emberi gazdasági tevékenység szinte minden összetevője (eredmény, erőforrás-felhasználás, környezet-terhelés) exponenciálisan nő; és maga az emberi populáció is. E pozitív visszacsatolásos folyamatok veszélyesek és természet-ellenesek; ugyanúgy, mint a kontrollálhatatlanná váló jelenségek: magfúzió, sejtek rákos burjánzása, a globális felmelegedés által elindított akkumulálódó hatások, egymást erősítő betegség-szindrómák, stb. Rendszerelméletileg megfogalmazva pedig: ha egy adott nagyságú rendszer (a földi ökoszisztémák) egyik alrendszere (az emberi populáció és gazdaság) exponenciálisan nő, az idővel szétfeszíti a fő rendszer korlátait és tönkreteszi azt. Most ennek vagyunk a tettesei és tanúi: megjelentek a globális környezeti problémák: az esőerdők irtása, a fajok tömeges pusztulása, a termőtalaj veszteséves eróziója, a vizek elszennyezése, a sivatagosodás, a klímaváltozás.

Mi okozza a növekedési mániát? A magasabb életszínvonalra való törekvés, a presztízs-fogyasztás, vállalati szinten az expanzió. Az általánossá vált eladósodás (állami, vállalati, önkormányzati, egyéni szinten) növekedési kényszert vált ki a törlesztés miatt. A szegénység elleni küzdelem is ez irányban hat, mert könnyebb a „torta” méretét növelni, mintsem az újraelosztás politikailag nehéz feladatát elvállalni. Végül soron mindezek mögött avitt értékrendünk áll, mely az anyagi fogyasztást többre tartja a szellemi-lelki gyarapodásnál és szünni nem akaró harcunk a természet ellen: nem vesszük észre, hogy már rég túlgyőztük magunkat és biotikus holokausztot viszünk végbe.